

RESEARCH
PROGRAM ON
Integrated Systems
for the Humid
Tropics

Nghiên cứu hệ thống tổng hợp để phát triển nông nghiệp bền vững cho các nông hộ nhỏ tại khu vực sông Mekong

Kết quả và bài học kinh nghiệm khi làm việc với các nông hộ nhỏ tại khu vực đất dốc

Chỉnh sửa bởi L. Hiwasaki, A. Bolliger, G. Lacombe, J. Raneri, M. Schut and S. Staal

Một gia đình H'mông đang tách ngô tại Tây Bắc, Việt Nam (ILRI/Jo Cadihon)

Khu vực nhiệt đới ẩm trải rộng khắp toàn cầu và đã hình thành nhiều điểm nóng đa dạng sinh học của thế giới. Bao phủ khoảng 3 tỷ ha, khu vực nhiệt đới ẩm là nhà của 2,9 tỷ người, phần lớn họ là những nông dân nghèo.

Nông nghiệp là sinh kế chính tại các vùng nhiệt đới ẩm, do đó phát triển nông nghiệp bền vững là việc làm cần thiết để giải quyết những thách thức mà chúng ta đang phải đối mặt, không chỉ là vấn đề bảo vệ môi trường mà còn là các vấn đề công bằng liên quan đến con người. Nếu chúng ta không thể giải quyết vấn đề nghèo đói, an ninh lương thực và tiếp cận thị trường tại những khu vực này, thì chúng ta không thể giải quyết được những nguy cơ môi trường hoặc thích ứng với những thay đổi mang tính toàn cầu bao gồm cả biến đổi khí hậu.

Chương trình Humidtropics, một chương trình của CGIAR về “Hệ thống canh tác tổng hợp cho vùng

nhiệt đới ẩm”, với mục đích nhằm giải quyết các vấn đề một cách toàn diện bằng việc thực hiện các nghiên cứu nông nghiệp vì sự phát triển góp phần cải thiện năng suất sản xuất nông nghiệp đồng thời cải thiện sinh kế của các nông hộ nhỏ, giảm thiểu sự xói mòn và thoái hóa phát sinh từ các hoạt động nông nghiệp.

Chương trình Humidtropics được thực hiện tại khu vực sông Mekong từ năm 2013 đến năm 2016. Chỉ trong vòng 4 năm ngắn ngủi, Chương trình Humidtropics đã tập hợp được một mạng lưới rộng rãi các nhà nghiên cứu, các cơ quan nhà nước và các tổ chức chính trị xã hội cùng nhau lên kế hoạch và thực hiện các hoạt động nghiên cứu vì sự phát triển ở các khu vực đất dốc tại Trung Quốc, Lào, Thái Lan và Việt Nam. Đã có rất nhiều sáng kiến được đưa ra và thử nghiệm nhằm cải thiện sinh kế của các nông hộ, sản xuất nông nghiệp đa dạng và bền vững, trao quyền cho phụ nữ và các nhóm nông dân dễ bị tổn thương.

Thuyết thay đổi của Chương trình Humidtropics dựa vào giả thiết rằng những tiềm năng sẵn có của khu vực sẽ được phát hiện một cách tốt nhất thông qua phương thức tiếp cận hệ thống tích hợp bao gồm các nghiên cứu vì sự phát triển giữa các nhóm liên quan. Chương trình Humidtropics hướng tới việc nâng cao năng lực sáng tạo và đổi mới cho các tổ chức và cá nhân từ cấp trung ương đến địa phương. Với những năng lực này, các nhân tố có thể thực hiện các biện pháp can thiệp có hệ thống để cải thiện năng suất, các nguồn tài nguyên thiên nhiên và các mối liên kết với thị trường đầu ra.

Trong cuốn sách này, chúng tôi chia sẻ với bạn đọc những kết quả đạt được của chúng tôi, một số bài học kinh nghiệm, cũng như cung cấp những góc nhìn và khuyến nghị có thể hỗ trợ các nghiên cứu về hệ thống nông nghiệp tích hợp tại khu vực sông Mekong và những khu vực khác. Chúng tôi hy vọng quyển sách này sẽ góp phần củng cố những nỗ lực chung nhằm cải thiện đời sống và thu nhập của nông dân thông qua sự phát triển nông nghiệp bền vững.

Nghiên cứu

Những kết quả phát triển trung hạn (IDO) của Chương trình Humidtropics xuất phát trực tiếp từ 4 mục tiêu chiến lược: (i) Cải thiện sinh kế; (ii) Thâm canh bền vững; (iii) Trao quyền cho phụ nữ và thanh niên; (iv) Đổi mới hệ thống. Mỗi mục tiêu chiến lược liên quan trực tiếp đến 1 hoặc 2 kết quả phát triển trung hạn, và với mỗi kết quả phát triển trung hạn, các chỉ số được xác định với mục tiêu sẽ đạt được vào năm 2023.

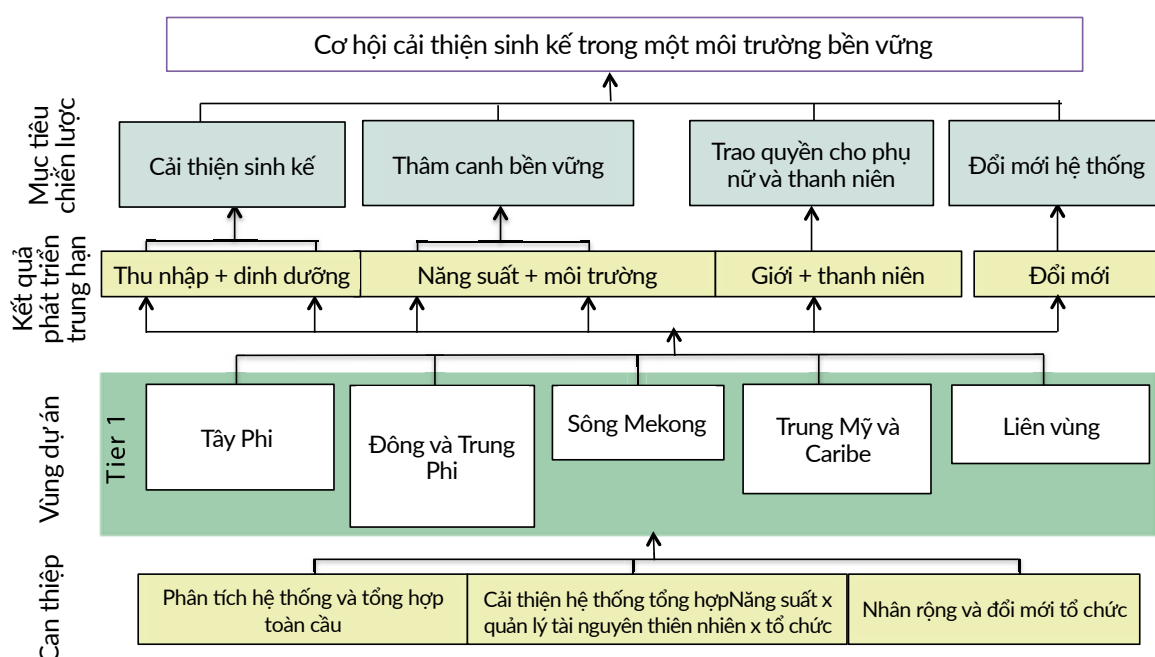
Phát hiện và khuyến nghị cho các nhà nghiên cứu nông nghiệp tại khu vực sông Mekong

Những nghiên cứu vì sự phát triển nông nghiệp nhằm cải thiện sinh kế của các nông hộ nhỏ sẽ có tác động lớn hơn nếu những nghiên cứu này không chỉ tập trung vào sản xuất nông nghiệp mà còn củng cố vai trò của nông dân trong chuỗi giá trị. Những hoạt động này có thể dưới hình thức kết nối các nông hộ nhỏ với thị trường, hỗ trợ phát triển doanh nghiệp và doanh nghiệp nông nghiệp, xây dựng mạng lưới xã hội kinh doanh nông nghiệp, hoặc nâng cao năng lực cho nông dân để cải thiện chất lượng và quy trình sản xuất các sản phẩm nông nghiệp.

Chúng tôi khuyến nghị các sáng kiến nhằm phát triển bền vững tập trung vào các kỹ thuật: (i) tạo thêm thu nhập ngắn ngày; (ii) hạn chế các khoản đầu tư ban đầu; (iii) góp phần bảo tồn tài nguyên thiên nhiên trong dài hạn (VD: nước, đất)

Để đảm bảo nghiên cứu vì sự phát triển nông nghiệp trao quyền cho phụ nữ, thanh niên và những nhóm chịu thiệt thòi khác, chúng tôi khuyến nghị các vấn đề bất công cần được giải quyết, không chỉ trong phát triển nông nghiệp mà trong cả việc thực hiện các nghiên cứu vì sự phát triển. Cần đặc biệt chú ý tới việc nâng cao năng lực cho những nhóm dân tộc thiểu số để họ có thể áp dụng đúng những cải tiến trong nông nghiệp, đồng thời cần hiểu được những chính sách, những hạn chế về mặt lý sinh ảnh hưởng tích cực hoặc tiêu cực như thế nào đến sự phát triển của họ.

Khung chương trình của Humidtropics:

Trẻ em Êđê đang chơi với cỏ ở Đắk Nông, Việt Nam (ICRAF/Lisa Hiwasaki); Gia súc ở Đắk Nông, Việt Nam (ICRAF/Phạm Đức Thiềng); Phụ nữ Thái đang thu hoạch cà chua ở Sơn La, Việt Nam (ICRAF/Lisa Hiwasaki)

Khi tiếp cận từ dưới lên, các phương pháp tiếp cận có sự tham gia thường được đánh giá là hiệu quả trong việc thực hiện và nhân rộng những cải tiến, đổi mới có hiệu quả, nhưng như thế có thể chưa đủ. Trong một số trường hợp, nông dân thường chỉ có một góc nhìn về các lựa chọn kỹ thuật và tổ chức có thể giúp cải thiện sinh kế của họ. Nghiên cứu vì sự phát triển sẽ sử dụng cả kiến thức của địa phương và những đổi mới hiện đại (những kiến thức khoa học)

Để hoàn thiện những mục tiêu này đòi hỏi sự tham gia dài hạn với các cộng đồng, đặc biệt là khi làm việc với những cộng đồng dân tộc thiểu số. Ba năm rưỡi của Chương trình Humidtropics tại khu vực sông Mekong chỉ là một khoảng thời gian ngắn. Sẽ cần nhiều nỗ lực để duy trì và xây dựng mối quan hệ với các đối tác địa phương và những cộng đồng nông nghiệp địa phương để có thể đạt được những kết quả cao nhất.

Bảng tóm tắt nội dung

Chương 1: Chương trình Humidtropics tại khu vực sông Mekong

Chương mở đầu giới thiệu về Chương trình Humidtropics, cấu trúc tổng thể của chương trình và cung cấp những cái nhìn tổng quan về các hoạt động nghiên cứu vì sự phát triển được thực hiện từ năm 2013 đến năm 2016 tại khu vực sông Mekong.

Chương 2: Mô tả đặc điểm và phân tích hệ thống tại khu vực sông Mekong

Các tác giả mô tả một số hệ thống tại khu vực sông Mekong và giải quyết các vấn đề hệ thống ở 2 cấp độ cơ bản. Phần 1 xác định các hệ thống nông nghiệp ở cấp độ rộng bao gồm 1 hoặc 2 huyện, có thể coi như

đây là cấp độ khu vực trong nước và bao gồm những khác biệt về hệ thống tự nhiên và xã hội bên cạnh hệ thống nông nghiệp. 5 trường hợp ở cấp độ khu vực, phản ánh một số sự đa dạng của khu vực sông Mekong sẽ được nghiên cứu và so sánh.

Phần 2 sẽ tập trung vào sự đa dạng về sự khác biệt giữa các nông hộ và mối quan hệ với sinh kế và chất lượng cuộc sống của người dân. Phần 3 nghiên cứu các cấp độ an ninh lương thực từ các hệ thống nông hộ cụ thể và đưa ra những gợi ý cho các hoạt động can thiệp hữu hiệu ở nông trại. Các tác giả kết luận bằng việc so sánh các hệ thống được nghiên cứu ở các cấp độ giải quyết khác nhau, những khác biệt về các loại công cụ khác nhau, và những khác biệt về những câu hỏi được đặt ra và những kết quả thu được.

Chương 3: Những công nghệ cây trồng và vật nuôi kết hợp để bảo vệ đất và nước tốt hơn ở khu vực đất dốc tại khu vực đất liền Đông Nam Á

Sau khi xem xét những nguyên nhân và tác động chính dẫn đến việc xói mòn và thoái hóa đất ở khu vực đất dốc tại khu vực đất liền Đông Nam Á, các tác giả trình bày các nghiên cứu trường hợp điển hình về việc thay đổi cách sử dụng đất được thực hiện bởi các chương trình chuyển đổi kinh tế, chính trị và thể chế, sự nhân rộng của các nông trường cây tẻch ở phía Bắc Lào và nông trường cao su ở Đông Nam Trung Quốc và việc độc canh cây cà phê ở khu vực Tây Nguyên của Việt Nam. Các tác giả giải thích việc những thay đổi môi trường đã biến đổi tài nguyên đất và nước ở các khu vực địa lý khác nhau như thế nào từ mảnh đất nông nghiệp nhỏ đến việc dẫn nước từ thượng nguồn. Các ví dụ về những chiến lược giải quyết bằng việc kết hợp thử nghiệm ở địa phương và phương pháp tiếp cận có sự tham gia được mô tả trong một vài nghiên cứu

Phong cảnh ở Sơn La, Việt Nam (ICRAF/Lisa Hiwasaki)

trường hợp điển hình từ Campuchia, Lào, Việt Nam và tỉnh Vân Nam của Trung Quốc trong vòng hơn 3 năm. Các tác giả cũng đề xuất các giải pháp cho việc phát triển nông nghiệp bền vững để đa dạng hóa nguồn thu nhập, đa dạng hóa chế độ ăn uống và cải thiện việc quản lý tài nguyên thiên nhiên.

Chương 4: Đánh giá những nỗ lực kết hợp dinh dưỡng vào các nghiên cứu hệ thống

Chương trình Humidtropics cố gắng giải quyết các vấn đề về dinh dưỡng và chế độ ăn trong các nghiên cứu vì sự phát triển kết hợp. Chương này tóm tắt và đánh giá các công cụ và các phương pháp tiếp cận có thể sử dụng để giải quyết vấn đề dinh dưỡng, trình bày và phân tích những số liệu dinh dưỡng và chế độ ăn uống từ 4 nghiên cứu trường hợp điển hình. Các tác giả cũng phản ánh làm thế nào để các nhà nghiên cứu có thể kết hợp nội dung dinh dưỡng một cách hiệu quả vào các hoạt động của mình.

Chương 5: Nghiên cứu hệ thống tổng hợp để phát triển nông nghiệp bền vững cho các nông hộ nhỏ tại vùng đất dốc ở khu vực đất liền Đông Nam Á: Kết quả đạt được và bài học kinh nghiệm

Sau khi xem xét mục tiêu và kết quả của Chương trình Humidtropics và một số khó khăn về tổ chức mà chương trình gặp phải, các tác giả đã tổng hợp kết quả đạt được cũng như khó khăn, thách thức mà các hoạt động nghiên cứu vì sự phát triển nông nghiệp gặp phải ở khu vực sông Mekong. Các tác giả kết luận bằng các bài học kinh nghiệm và các khuyến nghị có thể hỗ trợ nghiên cứu hệ thống nông nghiệp tổng hợp ở khu vực sông Mekong cũng như ở các khu vực khác.

Chương trình Humidtropics, Chương trình nghiên cứu của CGIAR

Chương trình nghiên cứu của CGIAR về các hệ thống canh tác tổng hợp cho vùng nhiệt đới ẩm (Chương trình Humidtropics) là một chương trình nghiên cứu vì sự phát triển nông nghiệp nhằm phát triển các hệ thống nông nghiệp bền vững với mục đích cải thiện sinh kế của các nông hộ. Chương trình Humidtropics

đã được triển khai tại Trung Mỹ, Tây Phi, Đông và Trung Phi và sông Mekong. Khu vực sông Mekong tập trung vào các hệ thống trồng lúa và không trồng lúa, những khu vực đất thấp không bị ngập lụt, đất dốc và cao nguyên với các mục đích sử dụng đất khác nhau tại Campuchia, Trung Quốc, Lào, Myanmar, Thái Lan và Việt Nam.

Bắt đầu từ giữa năm 2013, một loạt các hoạt động nghiên cứu vì sự phát triển được triển khai bởi một nhóm các trung tâm thuộc CGIAR. Nghiên cứu bao gồm việc mô tả các hệ thống nông nghiệp thông qua phân tích thực trạng và xác định nội dung can thiệp, nghiên cứu có sự tham gia nhằm cải thiện dinh dưỡng và chế độ ăn uống, nâng cao năng lực cho nông dân và các bên liên quan tại địa phương. Một diễn đàn đa phương đã được tổ chức với đại diện từ các nhóm lợi ích như nông dân, nhà nghiên cứu, doanh nghiệp, nhà nước nhằm xác định vai trò của các bên trong việc thực hiện những đổi mới về tổ chức và công nghệ.

Các trung tâm thuộc CGIAR tham gia Chương trình Humidtropics tại khu vực sông Mekong

World Vegetable Center

Để biết thêm thông tin, bao gồm cả việc download sách, vui lòng truy cập website:

<http://community.humidtropics.org/>

<http://www.worldagroforestry.org/region/sea/publications/detail?pubID=3760>

Thông tin liên hệ:

TS. Lisa Hiwasaki

Điều phối Chương trình Humidtropics - khu vực sông Mekong

Trung tâm Nông Lâm Thế giới (ICRAF)

13th Floor, HCMCC Tower, 249A Thụy Khuê, Hà Nội, Việt Nam
l.hiwasaki@cgiar.org / icraf-vietnam@cgiar.org